

ZVEZA KULTURNIH DRUŠTEV SLOVENIJE

Akcijski načrt do leta 2027 za izvajanje Resolucije o nacionalnem programu za kulturo 2024–2031 in ljubiteljska kultura (Povzetek s komentarji)

Izhodišče

S povzetkom želimo strniti tiste bistvene elemente akcijskega načrta, ki v največji meri vplivajo ali pa bodo vplivali na delovanje ljubiteljske kulture v naslednjih (slabih) treh letih. Prav je namreč, da jemljemo dva ključna dokumenta kulturne politike, Resolucijo o nacionalnem programu kulture 202–31 in z njo povezan Akcijski načrt do leta 2027 odgovorno in v njiju vidimo tudi možnost, da se delovanje področja, kjer je mogoče vse od epidemije covid 19 zaznati določene elemente stagnacije ali celo nazadovanja, izboljša. Prepričani smo, da je odpiranje široke razprave ne to temo v tem hipu nujno potrebno in verjamemo, da je krovna zveza ljubiteljskih kulturnih društev v državi lahko primeren prostor za tako razpravo.

Ob tem smo prepričani, da mora biti razprava kritična in objektivna. Čeravno je akcijski vlada že sprejela in je torej veljaven, to ne pomeni, da o njem ni mogoče razpravljati kritično in ob morebitnih njegovih problematičnih navedbah izraziti svoje skeepse, tudi nasprotovanja. Ljubiteljska kultura je pač eno od področij, ki je prebujanje in realizacijo najprej slovenskega naroda, potem pa njegove samostojne države spremljala od vsega začetka in ju v marsičem tudi definirala. Tudi novi časi, v katerih se je življenje ljudi in njihova občutljivost za duhovne vrednote in za kulturo vendarle precej spremenila, ne bi smeli biti vzrok za opuščanje dobrih praks, ustvarjenih v desetletjih njenega obstoja (česar sicer v dokumentih nismo zasledili).

Akcijski načrt do leta 2027 za izvajanje Resolucije o nacionalnem programu za kulturo 2024–2031 je prvi tovrstni dokument v samostojni Sloveniji, ki sistematično določa konkretne ukrepe za uresničevanje javnega interesa na področju kulture. Vlada Republike Slovenije ga je sprejela 17. aprila 2025 .

Ključne značilnosti akcijskega načrta so naslednje:

- **13 strateških ciljev:** Akcijski načrt je strukturiran okoli 13 razvojnih strateških ciljev iz ReNPK 24-3 :odpravljanje prekarnosti, zagotavljanje enakosti spolov in krepitev zmožnosti ter kadrovskih in prostorskih kapacitet; finančna in regionalna dostopnost; sistemska podpora mednarodnemu povezovanju; trajni dialog z deležniki in hitra odzivnost na izzive; prepoznavnost pomena kulture in njenih učinkov v javnosti; medsektorsko razvojno sodelovanje; vključenost v gradnjo okoljsko pravične družbe; podpora iskanju dodatnih virov financiranja; vzdržna produkcija; avtonomnost kulture in medijev; odločno soočanje s sovražnim govorom in širjenjem lažnih novic; kulturni sektor kot povezani ekosistem; krepitev analitične in raziskovalne dejavnosti o

kulturi, ki vključujejo oz. predvidevajo skupno 80 prebojnih rešitev. Vsaka rešitev je natančno opredeljena z nosilci, časovnim načrtom, predvidenimi sredstvi in kazalniki učinkov

- **Področja ukrepanja:** Med ključnimi področji za ljubiteljsko kulturo so izboljšanje pogojev za strokovno delo v kulturi, širša dostopnost kulture, podpora ljubiteljski kulturi, kulturno-umetnostna vzgoja, povezovanje kulture z zdravjem (poseben poudarek na duševnem zdravju), energetska prenova kulturne infrastrukture ter trajnostna organizacija kulturnih dogodkov.
- **Vključevanje deležnikov:** Dokument je bil pripravljen v sodelovanju z različnimi deležniki v kulturnem sektorju, pri čemer je s svojimi predlogi sodelovala tudi Zveza kulturnih društev Slovenije. Večina naših pripomb je bila upoštevana.

Ljubiteljska kultura je sicer prepoznana kot eden izmed osrednjih temeljev akcijskega načrta, in ji daje v okviru celotnega načrta pomembno mesto. Gre za potrditev uvodnega stališča, zapisanega v Resoluciji o nacionalnem programu kulture 2024- 31, ki se glasi: *«Svoje poslanstvo lahko (kultura) udejanja le, če so znotraj sektorja zagotovljeni ustrezni pogoji za profesionalno delo za delavce v kulturi in za široko dostopno udejstvovanje prebivalstva znotraj ljubiteljske kulture»*. Opredelitev v celoti podpiramo, ker je v njej poleg brezpogojne ureditve normalnih delovnih pogojev za normalno poklicno delo ustrezno poudarjena tudi nujnost zagotovitve ustreznih pogojev tudi za široko dostopno udejstvovanje prebivalstva v ljubiteljski kulturi, kar vključuje podporo kulturnim društvom, izboljšanje infrastrukturnih pogojev in spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja.

Ukrepi, pri katerih najbolj poudarjeno sodeluje oz. je njihov cilj ljubiteljska kultura

1. **Izboljšanje pogojev za delovanje ljubiteljskih kulturnih društev:** Akcijski načrt predvideva ukrepe za izboljšanje infrastrukturnih pogojev in zagotavljanje finančne podpore ljubiteljskim kulturnim društvom, kar vključuje tudi podporo kulturnim domovom in drugim prostorom, kjer se odvijajo ljubiteljske dejavnosti.
2. **Spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja:** Ukrepi so usmerjeni v spodbujanje sodelovanja med različnimi generacijami znotraj ljubiteljskih kulturnih dejavnosti, kar prispeva k prenosu znanja in ohranjanju kulturne dediščine.
3. **Decentralizacija kulturnih dejavnosti:** Akcijski načrt vključuje ukrepe za razvoj gostovalnih mrež in rezidenčnih centrov v manjših krajih, kar omogoča širšo dostopnost kulturnih vsebin in spodbuja delovanje ljubiteljskih kulturnih skupin na lokalni ravni.
4. **Povezovanje kulture z zdravjem:** Predvideni so pilotni razpisi za projekte, ki povezujejo kulturo in zdravje, s posebnim poudarkom na izboljšanju duševnega zdravja prebivalstva. Ljubiteljske kulturne dejavnosti so prepoznane kot pomemben dejavnik pri doseganju teh ciljev.
5. **Kulturno-umetnostna vzgoja:** Ukrepi vključujejo spodbujanje kulturno-umetnostne vzgoje, ki vključuje tudi sodelovanje ljubiteljskih kulturnih ustvarjalcev pri izobraževanju otrok in mladine ter pri organizaciji kulturnih dogodkov v šolah in lokalnih skupnostih.
6. **Energetska prenova kulturne infrastrukture:** Akcijski načrt predvideva vlaganja v energetske obnove javne kulturne infrastrukture, kar vključuje tudi prostore, ki jih uporabljajo ljubiteljske kulturne skupine, s ciljem zmanjšanja ogljičnega odtisa kulturnih dejavnosti.

V nadaljevanju bomo poskušali omeniti ali komentirati vsako rešitev, v kateri je ljubiteljska kultura omenjena kot deležnik oz. menimo, da je vsebina rešitve pomembna tudi za naše področje, posebej, vendar pri tem vnaprej opozarjamo tudi na naslednje omejitve:

- a) vprašanje pristojnih subjektov na področju, ki ga določajo rešitve. ZKD Slovenije v tem povzetku oz. v komentarjih nastopa - v skladu s svojim statutom . kot predstavnik kulturnih društev. Vemo, da so ljubiteljska kulturna društva tista organizirana okolja, ki sestavljajo poglavitno »hrbtenico« delovanja ljubiteljskega področja, vendar to ne velja za vse vidike oz. področja ljubiteljske kulture. Možni so torej tudi drugi nosilci, posamezniki, oz. tudi subjekti, katerih glavna dejavnost ni ustvarjanje kulturnih programov; tako da sami opozarjamo, da ZKD Slovenije ne govori v imenu celotne ljubiteljske kulture;
- b) v skladu s tem se hkrati pojavlja tudi vprašanje, če je smer, v katero gredo posamezne rešitve, vedno lahko optimalna za delovanje kulturnih društev in če morda zavoljo tega ne obstaja nevarnost, da bi to lahko pomembno prizadelo glavno dejavnost društev, to je produkcijo kulturnih dobrin in do neke mere tudi njihovo integrativno vlogo v svojem družbenem okolju;
- c) obstaja pa tudi samokritično vprašanje, če morda ni kakšna od usmeritev, predvidena z ukrepi, v nekaterih pogledih morda celo produktivnejša in atraktivnejša za prihodnje delovanje nekaterih društev, zaradi česar je tudi smotrni razmislek o spreminjanju strateških usmeritev načina njihovega delovanja (kar velja kajpak tudi za našo Zvezo).

Če strnemo: jasno nam je, da ljubiteljska kulturna društva in njihove zveze, članice in člani ZKD Slovenije, ne pokrivajo vsega področja, ki ga Akcijski program označuje kot »ljubiteljska kultura«. V analizi smo skušali biti na te razlike pozorni in nanje sproti opozarjati.

Kritična analiza vseh opisanih, v zgornje tri sklope nanizanih vprašanj društva, njihove zveze in tudi našo krovno zvezo postavlja pred velik izziv in morda v vsaj nekaterih pogledih spreminja temeljno strategijo, ki jo sicer Zveza zagovarja že vse od svoje ustanovitve naprej. Tak izziv sprejemamo.

Povzetek Akcijskega načrta 2025- 27

Pregled razvojnih ciljev, rešitev in ocena (bodočega) delovanja na področju ljubiteljske kulture v teh okvirih¹

V okviru Razvojnega cilja 1: Odpravljanje preknosti, zagotavljanje enakosti spolov in krepitev zmognosti ter kadrovske in prostorske kapacitete , je ljubiteljska kultura kot deležnik omenjena v **rešitvi 5: Krepitev prostorske zmognosti za nevladni sektor in druge kulturne dejavnosti**, ter v **rešitvi 7: Razvoj podpornega okolja v kulturi za NVO**. Če je rešitev 5 precej splošna on konkretno skoraj neopredeljena, je zanimivejša rešitev 7, ki med predvidenimi učinki pravi: »Z rešitvijo bo ministrstvo podpiralo razvoj in izvajanje podpornih aktivnosti za nevladni sektor v kulturi.

¹ Metodološko opozorilo: Vsaka rešitev je opredeljena s temeljnimi strateškimi cilji in prečnimi politikami, ki jih upošteva, področja kulture, na katera bo imela učinke, ter z deležniki v kulturi, na katere bo vplivala. Prečne politike segajo na vsa področja kulture ter jih je mogoče povezati z več strateškimi cilji in rešitvami. Praviloma je za vsako rešitev navedena le tista prečna politika, ki je glede na njene učinke prevladujoča. Pri posamezni rešitvi so med deležniki navedene tiste skupine, na katere ima rešitev neposredni in načrtovani učinek (Akcijski program, str.2)

Z rešitvami se bodo krepile kompetence nevladnih organizacij in posameznikov v kulturi tako na ravni poklicnih kot tudi ljubiteljskih organizacij na področjih, ki so povezana z njihovimi zmožnostmi izvajanja podpornih aktivnosti (informiranje, zagovorništvo, analitika in podobno), ter tudi na področjih, ki so posredno vezana na njihove zmožnosti izvajanja kulturno-umetniških aktivnosti (upravljanje organizacij, digitalizacija in podobno).« Za rešitev je vsako leto predvidenih 300.000 evrov.

V rešitvi 9, ki je zanimiva tudi za naše področje, je predvidena institucionalizacija sodobnega plesa z ustanovitvijo javnega zavoda za sodobni ples zunaj prestolnice. Financirali naj bi ga država in lokalne skupnosti. Med deležniki sicer LK ni.

Rešitev 11 **predvideva socialno vključevanje ranljivih skupin (kohezijska sredstva) in večanje dostopnosti za osebe z različnimi oviranostmi na področju kulture.** Med deležniki je tudi LK. Gre za rešitev, ki naj bi zagotovila enakomernejšo dostopnost kulture ne glede na zdravstvene, telesne ali socialne okoliščine posameznikov ter spodbujala k večji kulturni raznolikosti in strpnosti, vendar ni povsem jasno opredeljeno, ali gre predvsem v vlaganje v modificiranje kulturne infrastrukture ali za vključevanje ranljivih skupin v kulturno ustvarjanje, kar bi bilo za naše področje zelo pomembno in bi za nas predstavljalo določeno novost. Predvidena sredstva so okrog 900.000 evrov letno.

Rešitev 14 določa **Analitično spremljanje enakosti spolov v kulturi in priprava priporočil** in vključuje tudi LK. Predvideni učinki so vzpostavitev analitične podlage za ustrezno spremljanje in priporočila za preprečevanja neenakosti spolov in nasilja na podlagi spola v kulturi. Priporočila bodo opredelila nadaljnje rešitve za zagotavljanje enakosti spolov pri delu v kulturi. Do leta 2026 naj bi za to zagotovili 50.000 evrov letno.

Razvojni cilj 1 je prvenstveno usmerjen k urejanju oz. sanaciji delovnih pogojev poklicnih ustvarjalcev v kulturi, zlasti samozaposlenih in tistih, ki delujejo v okvirih poklicnih nevladnih organizacij. Zlasti vključitev ljubiteljske kulture v zvezi z izboljševanjem prostorskih pogojev, razvijanju podpornega okolja in vključevanjem ranljivih skupin je pomembna rešitev, ki pa vsaj v primeru ranljivih skupin terja določene spremembe (odpiranje) ljubiteljskih kulturnih društev novim načinom dela.

Razvojni cilj 2, Finančna in regionalna dostopnost, žal v Rešitvi 17, **Denarna spodbuda za udeležbo mladih v kulturi ob dopolnjenem 18. letu starosti**, ljubiteljsko kulturo kot deležnika za uveljavljanje take spodbude formalno izključuje, vendar verjamemo, da je možnost, da so zraven tudi stvaritve LK, »skrita« v okviru nevladnih organizacij. Enako velja za Rešitev 18 **Promocija uporabe trajnostnih prevoznih sredstev do kulturnih prireditev** (letno naj bi zanjo namenili 25.000 evrov). Očitnejša diskriminacija ljubiteljske kulture pa se kaže v Rešitvi 20: **Sofinanciranje kakovostnih umetniških programov in projektov**, ki kot deležnika ljubiteljske kulture ne predvideva (niti ne v dejavnosti pevskih zborov in folklorne, kjer je LK praktično edini nacionalni nosilec obeh zvrsti), s čimer posredno nakazuje, da ljubiteljska kultura ne zmora kakovostnih umetniških projektov. Denarna sredstva te rešitve znašajo letno od 6,9 mio € do 7,6 € v letu 2027. Ljubiteljska kultura je deležnik v Rešitvi 24: **Financiranje programov in projektov organizacij in ustvarjalcev pripadnikov manjšinskih skupnosti za ohranjanje, razvoj in promocijo kulture, jezika in kulturne identitete**, kjer bi morali težiti k tesnejšemu povezovanju teh društev v splošni okvir kulturnih društev nasploh, saj bi to prineslo korist usklajenemu razvoju LK.

Najpomembnejša vloga za naše področje je zapisana v Rešitvi 29: **Sistemski razvoj ljubiteljskih kulturnih organizacij**, ki jo posredujemo tako, kot je zapisana.

Rešitev 29: Sistemski razvoj ljubiteljskih kulturnih organizacij	
Opis rešitve in predvideni učinki	Opis rešitve: Rešitev podpira sistemski pristop k podpori mreže kulturnih društev na področju ljubiteljske kulturne dejavnosti v Sloveniji, zamejstvu oziroma skupnem slovenskem kulturnem prostoru ter zagotavlja skladni regionalni razvoj ljubiteljske kulture. Sestavljen je iz več sklopov: - razvoj podporne strukture mreže ljubiteljskih nevladnih organizacij, prizadevanje za večjo prepoznavnost pozitivnih učinkov ljubiteljske kulture v družbi ter nove vsebinske smernice ljubiteljske kulturne dejavnosti,

	vključno z novo strategijo razvoja ljubiteljske kulturne dejavnosti 2025–2028; - razvoj projektov za vpetost ljubiteljske kulture v mednarodni prostor za mlade in ranljive skupine; - razvoj novih projektov na področju ljubiteljske kulture, ki bodo povezani s sektorji zdravja, šolstva in sociale; - podpora kakovostnim projektom ljubiteljskih ustvarjalk in ustvarjalcev, vključno s KUV; - razvoj programov, ki omogočajo podporo selekcijskemu sistemu produkcije ljubiteljskih kulturnih ustvarjalcev; - podpora splošnemu delovanju Javnega sklada Republike Slovenije za kulturne dejavnosti (v nadaljnjem besedilu: JSKD) ter v sodelovanju z njim podpora društvom in njihovim zvezam; - opolnomočenje zagovorništva na področju ljubiteljske kulture. Predvideni učinki: Rešitev omogoča široko dostopnost kulturnih vsebin in udeležbo prebivalcev s sistemsko podporo JSKD. Rešitev bo deležnike s področja ljubiteljske kulture povezala z drugimi sektorji in s tem skušala doseči cilj prepoznanja kulture kot metode za večjo kakovost življenja.
<i>Temeljni cilj</i>	Razviti sistem posredovanja kulturnih vsebin in zagotavljanja njihove dostopnosti.
<i>Razvojni cilj</i>	Prepoznavnost pomena kulture in njenih učinkov v javnosti.
<i>Drugi razvojni in temeljni cilji</i>	Vloga kulture v trajnostnih mestih, naseljih in skupnostih, vloga kulture pri zmanjševanju neenakosti, podpora iskanju dodatnih virov financiranja, medsektorsko razvojno sodelovanje, vloga kulture pri zdravju in dobrem počutju.
<i>Področja kulture</i>	Vsa področja kulture.
<i>Deležniki</i>	Ljubiteljska kultura, nevladne organizacije, samozaposleni v kulturi, občinstvo, javni zavodi.
<i>Prečne politike</i>	Dostopnost in regionalno skladni razvoj kulture, KUV in razvoj občinstev.
<i>Sredstva</i>	2024: 4.957.603,00 evra; 2025: 5.476.060,00 evra; 2026: 5.651.195,00 evra; 2027: 5.651.195,00 evra.
<i>Časovni načrt izvedbe</i>	2024–2027
<i>Kazalnik neposrednega učinka</i>	Sprejeta nova strategija razvoja ljubiteljske kulturne dejavnosti 2025–2028: da/ne. Razvoj programskih smernic, ki dopolnjujejo obstoječi sistem selekcij: Izhodiščna vrednost (2023): 0 Ciljna vrednost (2025): ≥ 2

	Število programov za vsebine, ki so posebej namenjene mladim in ranljivim skupinam: Izhodiščna vrednost (2023): 8 Ciljna vrednost (2027): ≥ 10 Razvoj strategije komuniciranja ljubiteljske dejavnosti: da/ne. Pregled dobrih praks ljubiteljske kulture v mednarodnem prostoru: da/ne Priprava evropskega projekta, povezanega z medsektorskim povezovanjem ljubiteljske kulture: da/ne Število razpisov za povezovanje ljubiteljske kulture z drugimi resorji: Izhodiščna vrednost (2023): 10 Ciljna vrednost (2027): ≥ 15
<i>Nosilec</i>	Ministrstvo.
<i>Sodelujoči</i>	JSKD.

Gre za dobro in dovolj celostno opredelitev nalog in ukrepanj, ki zadeva področje LK. Treba je priznati, da besedilo Rešitve 29 ustrezno sledi opredelitvi poglavja o ljubiteljski kulturi, zapisano v ReNPK 2024-31, ki smo jo tudi v ZKD Slovenije pomagali – glede na prvi osnutek – precej dopolniti in tudi smiselno usmeriti k izrazitejšemu poudarku na kulturnih društvih in njihovih zvezah ter večjemu poudarku na JSKD kot servisu (in manj kot skrbniku) področja. Besedilo je zdaj dovolj uravnoteženo in usmerjeno v smislu (ponovne) krepitve podporne mreže ljubiteljskih nevladnih organizacij, ki jo je v zadnjih nekaj letih slaba komunikacija z oz. vodenje JSKD bistveno oslabilo. Tekst je v tem smislu dobra osnova za oblikovanje (skupne) strategije delovanja ljubiteljske kulture, katere nosilci morajo biti poleg JSKD predstavniki društev in zvez kulturnih društev, kot to jasno izhaja iz opredelitev celotne Rešitve 29. Do neke mere je v nasprotju z ambicijami, zapisanimi v tekstu, dejstvo, da planirana sredstva odločneje rastejo le na samem začetku, torej na prehodu iz leta 2024 do 2025, nato pa se zgolj stabilizirajo na tej osnovi do konca leta 2027. Vprašanje je, če bo mogoče na tej osnovi izvesti pomembne premike, ki jih napoveduje akcijski program – še posebej zaradi dejstva, da se letošnja (višja) sredstva že delijo le rutinsko, na dosedanjih osnovah, in da v tej delitvi ni videti nikakršnega izvajanja strateških sprememb, ki naj bi se na področju zgodile do leta 2028.

Za ljubiteljsko kulturo v matici zagotovo ni brez pomena Rešitev 33: **Podpora kulturnim projektom in programom v zamejstvu**, kjer gre za vprašanje razpisov in pozivov za podporo kulturnih programov v zamejstvu. Glede na to, da je eno od poudarjenih področij »sofinanciranje kulturnih projektov društev na področju ljubiteljskih kulturnih dejavnosti (JSKD)« in glede na tradicionalno dobro vzajemno sodelovanje kulturnih društev v Sloveniji s tistimi iz zamejstva, ni logično, da med deležniki tukaj ni ljubiteljske kulture, saj ta predstavlja ključnega sogovornika z območja matične države. Za rešitev je sicer predvideno letno okrog 360.000 evrov.

Na splošno je mogoče ugotoviti, da Razvojni cilj 2 sicer predstavlja solidno osnovo za razvoj ljubiteljske kulture v naslednjih letih, je pa vprašanje, če bo mogoče precejšnje izboljšave sistema dela na tem področju, ki so bistveno odvisne od dobrega dela JSKD, v razmeroma kratkem časovnem obdobju

uresničiti. Najmanj, kar je treba storiti, je takojšnja priprava srednjeročnih usmeritev in dolgoročne strategije z jasnimi ukrepi in nalogami za vse, ki delujejo na tem področju. Za zdaj se to ne dogaja.

Razvojni cilj 3: Sistemska podpora mednarodnemu povezovanju med drugim vsebuje Rešitev 35: **Vzpostavitev sistemske podpore mednarodnemu povezovanju in mobilnosti**, ki navaja LK kot deležnika in ustrezno opredeljuje podporo mednarodni kulturni dejavnosti. Ta razvojni cilj sicer bistveno večji poudarek daje povezavam sistematični na področju meddržavnih stikov in večjih preglednih oz. festivalskih prireditev, kjer imajo največjo težo javni zvodni oz. poklicni ustvarjalci. Tudi Rešitev 40 **Spodbujanje prepoznavnosti kulturne dediščine v mednarodnem prostoru** med deležnike prišteva ljubiteljsko kulturo, pri čemer verjetno računa na ti. muzejska društva in folklorne skupine. Vredno podpore.

Razvojni cilj 4: Trajni dialog z deležniki in hitra odzivnost na izzive je za sistem komuniciranja ljubiteljske kulture z odgovornimi za kulturo izjemno pomemben. Rešitev 42 **Krepitev sodelovanja s civilno družbo** obljublja poglobitev in nadgraditev zdajšnjih oblik komunikacije kulturnih ustvarjalcev vseh vrst s pristojnimi oblastvenimi organi, predvsem z Ministrstvom, kar bi bistveno dvignilo stopnjo demokratičnosti celotnega kulturnega področja. Za to rešitev je sicer namenjeno relativno malo sredstev, cca. 29.000 evrov letno, vendar so ukrepi, s katerimi bi lahko bistveno izboljšali stvari, poceni.

Izjemno pomembna je tudi Rešitev 43: **Krepitev sodelovanja z občinami pri lokalnih programih za kulturo**, ki predvideva vzpostavitev osrednjega registra lokalnih kulturnih programov na Ministrstvu, kar bi omogočilo razviti sistem posredovanja kulturnih vsebin nasploh.

Razvojni cilj 5: Prepoznavnost pomena kulture in njenih učinkov v javnosti zavezuje ministrstvo k ozaveščanju o pomenu kulture in njenemu prispevku k vključujoči in solidarni družbi. V tem okviru je Rešitev 43: **Evropska prestolnica kulture 2025** za ljubiteljsko kulturo nedvomno izziv, ki ga bo – vsaj upati je tako – dobro izkoristila. Presenetljivo pa je, da v rešitvah 45 in 46, ki zadevata kulturnoumetniško vzgojo (KUV), akcijski načrt ne vidi vloge ljubiteljske kulture in možnosti vključevanja šolske mladine v okvire ustvarjanja kulture v ljubiteljskih društvih. Rešitev 49 **Celostna podpora ohranjanju nesnovne kulturne dediščine** med deležnike upravičeno uvršča tudi ljubiteljsko kulturo (predvidena letna sredstva znašajo okrog 170.000 evrov) in nalagajo v bodoče tudi nekaj večjo skrb za to poglavje tudi kulturnim društvom. Sicer pa pogled na ukrepe, predvidene v razvojnem cilju 5 dajejo vtis, da ljubiteljska kultura ni pomembnejše vključena med tista področja, ki bi jim veljalo nameniti večjo (tudi kritiško) pozornost v medijih.

Razvojni cilj 6: Medsektorsko razvojno sodelovanje že v Rešitvi 53: **Krepitev kompetenc ranljivih skupin na področju kulture v večgeneracijskih centrih (kohezijska sredstva)** govori o izvajanju kulturnih vsebin v večgeneracijskih centrih v izvedbi ljubiteljskih in poklicnih organizacijah, kar je precej razširjena dejavnost ljubiteljskih kulturnih društev tudi danes, pa tudi vključevanje ranljivih skupin v kulturno ustvarjanje. Verjetno je napačen izhodiščni podatek, da je število izvedenih delavnic v večgeneracijskih centrih v letu 2023 0, vsekakor pa naj bi bila za te naloge na voljo visoka sredstva (vsako leto okrog 4,5 mio evrov). Gre za izziv, za katerega bi bilo smotrno izoblikovati natančen plan usposabljanja kadrov in kvalitetnih, prav za te namene pripravljenih projektov. Tudi Rešitev 54: **Socialno vključevanje žensk iz drugih kulturnih okolij in pripadnikov romske skupnosti v kulturne dejavnosti (kohezijska sredstva)** načelno ponuja oblikovanje programov, podobnih tistim iz rešitve 53, vendar LK tu ni uvrščena med deležnike. Ni nam povsem razumljivo, za katere programe kulturnega vključevanja torej gre. Rešitev 55: **Spodbujanje trajnostnega kulturnega turizma (delno kohezijska sredstva in sredstva NOO ter Sklada za podnebne spremembe)** poudarjeno računa na ljubiteljsko kulturo, verjetno predvsem v smislu vključevanja kulturnih doživetij v turistično ponudbo, ki vključujejo tudi povezovanje umetniške produkcije in turizma, kar pa zastavlja resno vprašanje, kako se v kratkem času usposobiti za to nalogo. Sredstva so namreč izjemno visoka: od 1,65 mio se do leta 2024 povečajo na 4,7 mio evrov!, predvidevajo pa tudi investicijska dela v objekte kulturne dediščine. Ljubiteljska kultura je kot deležnik predvidena tudi v Rešitvi 58: **Spremljanje razvoja umetne inteligence in njenih vplivov na kulturo** ter v Rešitvi 59: **Sistemska podpora povezovanju kulture in zdravja**, pri čemer je oboje glede na današnje stanje LK vsekakor precejšnja neznanka. Letna sredstva znašajo okrog 130.000 evrov, namenjena pa bodo izvajalcem, ki se bodo za to ustrezno usposobili. Zanimiva je Rešitev 60: **Gradnja in posodabljanje infrastrukture za slovenski jezik v digitalnem okolju (delno kohezijska sredstva)** z inovativnimi prijemi za okrepitev vloge in kvalitete našega jezika, ki naj bi močno vplivala tudi na LK. Predvidena sredstva se gibljejo od 11,3 mio do 2 mio (v letu 2026), v letu 2027 upadejo na 1,6 mio evrov. Na tem polju se zdi ljubiteljska kultura predvsem sprejemalec novosti. Skepsa

vzbuja dejstvo, da LK ni uvrščena med deležnike Rešitve 61: **Razvoj kulturnega in kreativnega sektorja (kohezijska sredstva)**, ki naj bi razvil sistem posredovanja kulturnih vsebin in njihove dostopnosti, kar bi spet utegnilo kazati na podcenjujoč odnos v smislu, da na polju LK ne gre računati na dosežke visoke umetniške vrednosti. Velja pa podpreti Rešitev 63: **Vzpostavitev celostnega informacijskega sistema e-Kultura (NOO)**, v katerega je vključena tudi LK in ki integrira njene produkte v ta informacijski sistem.

Razvojni cilj 7, Vključenost v gradnjo okoljsko pravične družbe, v Rešitvi 64: **Sofinanciranje pilotnih vsebin za trajnostni prehod v podnebno nevtralne dogodke in organizacije v kulturi** LK določa kot deležnika, gre pa za dejavnosti, ki podpirajo zeleni prehod na ravni metodologij lastnega organiziranja dogodkov in programov. Precej splošno opredeljeni namen, sredstva v letu 2025 0,4 mio evrov, leto kasneje 0,17 mio evrov.

Razvojni cilj 8, Podpora iskanju dodatnih virov financiranja obravnava predvsem iskanje novih virov za realizacijo novih investicij; LK ni navedena kot deležnik.

Razvojni cilj 9, Vzdržna produkcija, obravnava probleme hiperprodukcije in preslab izkoristek pripravljenih programov oz. projektov. Gre za probleme, ki jih pripravljalec vidi le v okviru profesionalnih kulturnih dejavnosti, in jih rešuje z decentraliziranim kroženjem umetniških del in vzpostavljanjem gostovalnih mrež. Rešitve ne vključujejo LK oz. lahko kažejo na že omenjeni nekoliko diskriminatorni odnos do najboljših dosežkov LK.

Razvojni cilj 10, Avtonomnost kulture in medijev, predstavlja enega pomembnejših razvojnih ciljev, s katerim naj bi ob zagotovitvi avtonomnosti medijev zagotavljali tudi boljšo medijsko pokritost kulturnega prostora. V Rešitvi 74: **Avtonomno strokovno ocenjevanje** je kot deležnik omenjena tudi LK, kar se pokriva z našim pričakovanjem ustvariti vsaj osnovne pogoje za sistematično kritično spremljanje (tudi) ljubiteljske kulturne ustvarjalnosti.

Razvojni cilj 11, Odločno soočanje s sovražnim govorom in širjenjem lažnih novic, ki predvideva poleg vzgoje za medije tudi uvajanje kazni za najhujše kršitve, velja pravzaprav za vsa področja in deležnike na področju kulture, čeravno LK ni izrecno omenjena.

Razvojni cilj 12, Kulturni sektor kot povezani ekosistem, opredeljuje pomembno nalogo, večje povezovanje in sodelovanje med vsem kulturnimi področji oz. sektorji, vključno z »izmenjavo znanja, informacij in dobrih praks, vse z namenom delovanja kulturnega sektorja kot bolj enotnega in povezanega ekosistema« (AN25-27, str.78)., vendar Rešitev 77 opredeljuje le skupne prostore za hrambo premične kulturne dediščine.

Razvojni cilj 13, Krepitev analitične in raziskovalne dejavnosti o kulturi, uvaža sistematično raziskovanje in analiziranje kulturnih dejavnosti, kar je zdaj nedvomno velik problem. Rešitev 78 **Vzpostavitev sistema analiziranja razvoja ljubiteljskega sektorja** se posveča posebej našemu področju; navajamo jo v celoti.

Rešitev 78: Vzpostavitev sistema analiziranja razvoja ljubiteljskega sektorja	
<i>Opis rešitve in predvideni učinki</i>	Opis rešitve: Rešitev predvideva vzpostavitev novega sistema analitičnega spremljanja ljubiteljske kulture. Z analizo in prenosom obstoječih praks v tujini ter s pregledom stanja bo metodologija temelj za vzpostavitev smernic nadgradnje modela ljubiteljske kulture. Podpiral se bo razvoj Študijskega centra JSKD za spremljanje učinkov in razvoja ljubiteljske kulture. Predvideni učinki: Rešitev bo izboljšala dostopnost in kakovost izvajanja ljubiteljskih kulturnih dejavnosti, omogočila boljše prilagajanje potrebam in pričakovanjem ljubiteljskih kulturnih ustvarjalcev ter občinstva in povečala raznolikost estetik in umetniških praks na področju ljubiteljske kulturne dejavnosti.
<i>Temeljni cilj</i>	Zagotavljanje kulturne raznolikosti.
<i>Razvojni cilj</i>	Krepitev analitične in raziskovalne dejavnosti o kulturi.

<i>Drugi razvojni in temeljni cilji</i>	Trajni dialog z deležniki in hitra odzivnost na izzive.
<i>Področja kulture</i>	Vsa področja kulture.
<i>Deležniki</i>	Občinstvo, ljubiteljska kultura, nevladne organizacije.
<i>Prečne politike</i>	Dostopnost in regionalno skladni razvoj kulture.
<i>Sredstva</i>	2025: 30.000,00 evra; 2026: 30.000,00 evra; 2027: 30.000,00 evra.
<i>Časovni načrt izvedbe</i>	2024–2027
<i>Kazalnik neposrednega učinka</i>	Število raziskav o ljubiteljski kulturi: Izhodiščna vrednost (2023): 0 Ciljna vrednost (2027): ≥ 2
<i>Nosilec</i>	Ministrstvo.
<i>Sodelujoči</i>	JSKD.

Rešitev sicer za LK ne pomeni posebne novosti, saj smo v zadnjih letih v ZKD Slovenije izvedli nekaj raziskav področja, ki so bile (razen raziskave Inštituta za gledališče o ljubiteljskem gledališču v letu 2021 edine te vrste). Tudi naslednja Rešitev 79 **Vzpostavitev celostne metodologije za spremljanje kulture** kot enega od deležnikov predvideva LK, pri čemer posebno vrednost vidimo v realizaciji projekta (raziskave), ki bi omogočila primerjalno analizo lokalnih kulturnih politik in posledično večjo izenačenost pogojev delovanja na področju LK. Letna sredstva sicer znašajo od letošnjih 15.000 evrov do 25.000 evrov v letih 2026 in 27. Rešitev 80, **Redno izvajanje raziskav in analiz s področja kulture**, napoveduje sistematično izvajanje raziskav, v naboru možnih sicer ni omenjena nobena, ki bi obdelovala področje LK; letna vrednost rešitve je 150.000 evrov.

V okviru planiranih investicij v kulturno infrastrukturo, kjer so konkretno navedeni le večji posegi oz. obnove, novogradnje oz. druga vlaganja, za zdaj ni navedena nobena investicija, ki bi bila posebej namenjena predvsem ljubiteljski kulturi.

Poglavje **Kazalniki** obravnava kazalnike ciljev, s katerimi bo ministrstvo spremljalo končne izide rešitev. Gre za empirične kvantitativne podatke o izhodiščnih vrednostih (večinoma iz leta 2022), in o zaželeni ciljni vrednosti, kot izhaja iz rešitev, zapisanih v prejšnjem poglavju. Večina rešitev take kazalnike ima, med njimi so za LK zanimivi trije, ki določene rešitve predvidevajo v okvirih Temeljnega cilja 4: **Kakovostna raznovrstna umetnost in avtonomno vrednotenje**, in jih navajamo v obliki, kot so zapisani v akcijskem načrtu.

Kazalnik	Izhodiščna vrednost *za 2022, razen kjer je navedeno drugače	Ciljna vrednost
Število sofinanciranih projektov najnujnejših prostorskih pogojev in opreme za razvoj na področju ljubiteljske in nevladne kulture	100	≥ 400 (do vključno 2027)
Število sofinanciranih projektov ljubiteljske kulture na področju etničnih skupin in priseljencev ≥ 1.650 (do vključno 2027)	220	≥ 800 (do vključno 2027)
Število sofinanciranih projektov na področju ljubiteljske kulture na podlagi javnih razpisov in pozivov	400	≥ 1.650 (do vključno 2027)

Kazalniki ne predvidevajo kvantitativne rasti programov oz. projektov (razen na področju etničnih skupin in priseljencev), kar je sicer značilno tudi za večino drugih kazalnikov, ki jih navaja Akcijski načrt.

Ugotovitve in sklepi

Akcijski načrt je, kar zadeva implementacijo predvidenih ukrepov oz. rešitev nedvomno nova stopnja v spremljanju izvajanju kulturnopolitičnih načel, zapisanih v nacionalni program kulture. Zdi se, da bo prvič omogočil razmeroma natančno časovno in vsebinsko spremljanje njihove realizacije in obenem omogočil tudi sprotno evalvacijo rezultatov. To pomeni tudi možnost, da bo v primeru, če bi se izkazalo, da določeni načrti rešitev in ukrepov ne delujejo ali da celo škodljivo delujejo na področje, mogoče pripraviti in izvesti korekture, ki bi morebitne take napake oz. probleme nevtralizirale in preprečile škodo, ki bi lahko zaradi njih nastala. Akcijskega načrta in resolucije namreč ni mogoče imeti za nekakšno brezpogojno danost na kulturnem področju, marveč za v prihodnost usmerjen strateška akta, ki pa lahko izkažeta tudi hude hibe in zmote, ki jih je potrebno sproti odpravljati.

Če strnemo pglavitne ugotovitve oz. komentarje iz povzetka, bi verjetno lahko zapisali, da ima ljubiteljska kultura v okviru celotnega sistema, ki ga opredeljuje akcijski načrt, ustrezno mesto. Presoja je sicer nekoliko težja zaradi dejstva, da je metodologija ReNPK 2024- 31 in Akcijskega načrta 2025-27 spremenjena in ne omogoča neposrednih primerjav s strateškimi (razvojnimi) akti iz prejšnjih obdobj. Vendar pa je potrebno kot izrazito pozitivno izpostaviti dejstvo, da sta v akcijskem načrtu navedeni vsaj dve celostni rešitvi, ki zadevata bistvo današnji razvojnih problemov LK in smo ju v povzetku navedli v celoti (Rešitev 29, Rešitev 78). Obe izpričujeta optimistično vero pripravljalcev, da v slabih treh letih uredita pglavitne težave organiziranosti in LK z sistematičnim uvajanjem empiričnih podatkov privedeta v bolj transparentno fazo, ki bi omogočila tudi ustrezne ukrepe pri izenačevanju delovnih pogojev in bi lahko v tem smislu predstavljala tudi vzvod za spodbujanje lokalnih oblasti pri podpiranju tovrstne kulture. Gre pa za bistveno osnovo, z zagotovitvijo katere je napredek sploh lahko mogoč.

Samokritičen poznavalec področja ljubiteljske kulture bi namreč lahko – upoštevajoč današnje stanje – hitro presodil, da ambicije akcijskega načrta morda celo presegajo sposobnosti tega kulturnega okolja, da jih realizira. Tvegali bomo oceno, da je to v dobršni meri rezultat slabe povezanosti področja, ki mu vse bolj primanjkuje notranje kohezije in medsebojnega poznavanja. Občutek, da se društva samozadostno zapirajo vase in redkeje kot kdajkoli prej med seboj sodelujejo, verjetno ne vara. Gre za dogajanje, ki je tesno vezano tudi na delo Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti, ki mu je glede na veljavno sistemsko ureditev poverjena pglavitna skrb za ljubiteljsko kulturo. Že nekaj časa je problem očitna samoizolacije njegovega vodstva in bistveno slabše komuniciranje z ustvarjalci, združenimi v kulturna društva, tudi v njihove zveze, ter tudi z lokalnimi oblastmi oz. politikami, od katerih je ljubiteljska kultura večinoma najbolj odvisna. Že podatek, da Sklad kljub dejstvu, da je epidemija koronavirusa v letih 2021 do 2023 rušilno posegla celoten sistem organiziranosti LK, ni bil sposoben zaznati spremenjenega položaja in spremeniti ali vsaj dopolniti svoje strategije delovanja, zelo značilno govori o menedžerski sposobnosti tega državnega sklada. Tako oceno močno podpira tudi dejstvo, da se je v tem obdobju vodstvo spopadalo tudi z hudimi notranjimi, predvsem kadrovskimi težavami, zaradi česar Sklad ni zmozel praktično v ničemer prilagoditi svojega delovanja potrebam, ki so prej kot nadaljevanje utečene politike organizacije preglednih srečanj in tekmoval, ti. »piramide«, bistvene za selekcioniranje kvalitete in s tem zvezane organizacijske oz. posredniške dejavnosti, zahtevala nove napore predvsem za ohranjanje mreže društev in v tej smeri gibko prilagajanje delitve sredstev z razpisi in z ukrepi, ki bi tako aktivnost podpirali. V tem kritičnem času je vodstvo Sklad praktično prekinil vsakršno komunikacijo z organizirano društveno mrežo; ocena v veliki meri in k sreči ne velja za delovanje njegovih območnih izpostav, ki so večinoma obdržale komunikacijo s svojim zaledjem. Kako bistvena bi bila v tem času združitve moči, priprava spremenjene strategije in skupno delo z civilno sfero, ki jo predstavljajo društva!

Vendar pa je prav skepsa, če bo ljubiteljska kultura sploh zmogla slediti izzivom akcijskega načrta, lahko dobra osnova za zavedanje vseh, ki delujejo v LK, za bistveno izboljšanje lastnega dela. Prav je, da se zavedamo težav, ki pestijo naše delo, saj je samokritičnost pogoj za to, da probleme odpravimo. Za ponovno vzpostavitev izgubljenega medsebojnega zaupanja, za boljšo organizacijo področja, v kateri bodo transparentno razmejene obveznosti in naloge posameznih subjektov, in zagotovljeni tudi delovni pogoji za tako delovanje. Z ukinitvijo prestižnih bojevanj med skladovimi izpostavami in v

zveze organiziranimi kulturnimi društvi, ki jih še zmerom zaznavamo na nekaterih področjih in vzpostavitvijo normalne sinergije v celotnem organizacijskem sistemu pa bi se lahko možnosti za razvoj, kakršnega predvideva Akcijski načrt, hitro vzpostavile. Praktično brez omembe vrednih dodatnih sredstev, predvsem z dobro voljo in medsebojnim zaupanjem!

Izhajajoč iz vsega tega je mogoče oblikovati nekaj možnih usmeritev oz. tudi konkretnjših ukrepov, ki bi jih bilo potrebno realizirati v času veljave tega Akcijskega načrta in s tem vzpostaviti tudi osnove za hitrejši razvoj tudi v naslednjem srednjeročnem obdobju:

- izvesti posvete oz. okrogle mize v vseh regijah (oz. regijskih koordinacijah po shemi JSKD – praktično enak regijski razrez uveljavlja tudi ZKDS), kjer bi bilo mogoče oceniti zatečeno stanje, analizirati možnosti za optimalno izvajanje Akcijskega načrta in oblikovati model sodelovanja med vsemi dejavniki, delujočimi oz. pristojnimi za ljubiteljsko kulturo;
- takoj začeti s oblikovanjem (skupne) strategije 2025- 29, ki jo kot poglobljena nosilca pripravljata JSKD in ZKDS, in ki jo je potrebno predložiti Vladi Slovenije do zaključka letošnjega leta;
- kritično analizirati usmerjenost, funkcionalnost, smotrnost in racionalnost zdajšnjega sistema javnih razpisov in pozivov, ki bi morali v bodoče bolj slediti ciljem, ki jih navaja Akcijski načrt;
- čimprej pripraviti natančen pregled javnih sredstev, ki jih državni in lokalni proračuni namenjajo ljubiteljski kulturi, ter v čim večji meri tudi pregled meril, po katerih se ta sredstva dodeljujejo;
- oblikovati sistemski način stalnega komuniciranja med vodstvom JSKD, njegovimi območnimi izpostavami in predstavnikom društev oz. njihovih zvez na vseh nivojih, kjer obstoje možnosti za to;
- na območjih, kjer je organiziranost nosilcev odgovornosti oz. ustvarjalcev slaba, podpreti ustanavljanje teles in asociacij, ki bi te slabosti odpravile: Tu računamo na dejavno podporo JSKD, ki je večinoma edina profesionalno organizirana služba na tem področju;
- obuditi razpravo o potrebni spremembi zakonodaje na tem področju – bodisi Zakona o JSKD bodisi oblikovanja osnutka zakona o področju ljubiteljske kulture;
- oblikovati pobudo za kompleksnejše in širše organiziranje ljubiteljskih kulturnih društev (koordinacija?), v katero bi zajeli tudi društva s področja kulturne dediščine, manjšinska društva, društva priseljencev, morda tudi predstavnike kulturnih sekcij društev, katerih glavna dejavnost sicer ni kulturna ustvarjalnost (društva, ki združujejo državljane narodnosti nekdanje SFRJ, upokojenci, gasilci, lovci).

Zavedamo se, da smo s temi predlogi zajeli le manjši del aktivnosti, ki lahko najbolj pripomorejo k uspešni implementaciji rešitev, ki jih predvideva Akcijski načrt. Naša težnja je predvsem spodbuditi razpravo, ki bo poudarila našo skupno odgovornost, da cilje, opredeljene v Akcijskem načrtu, v čim večji meri tudi realiziramo.